

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.081.2023
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова*

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук,
доцента Святошнюк Арини Леонідівни
на дисертацію Василевської Надії Станіславівни
на тему:**

**«Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання
медичних послуг»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми роботи. Дисертаційна робота Василевської Надії Станіславівни присвячена дослідженню правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг, що вказує на одразу дві актуальні сфери дослідження – проблеми цивільно-правового регулювання страхових відносин та проблеми визначеності і правового регулювання медичних послуг. Згідно зі ст. 49 Конституції України кожен громадянин має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Одним із шляхів забезпечення належної організації охорони здоров'я в Україні, що гарантуватиме право кожного громадянина на отримання належної медичної допомоги, є розвиток системи страхової медицини. За допомогою такої системи вирішуються численні питання доступності й гарантованості медичних послуг для широких верств населення. Медичне страхування передбачає гарантоване отримання медичної допомоги застрахованим під час виникнення захворювання за рахунок сплачуваних страхових внесків. У літературі під медичним страхуванням розуміють страхування, об'єктом якого є страховий ризик, пов'язаний із витратами на надання медичної допомоги за виникнення страхового випадку. Однак, існуючі дослідження присвячувалися загальним питанням медичного страхування, залишаючи поза увагою особливості цивільно-правового регулювання зазначених відносин у сфері як добровільного так і обов'язкового медичного страхування. У сучасних умовах

розвиток медичного страхування повинен відбуватися відповідно до загальних світових тенденцій та враховувати трансформаційний вектор еволюції національної економіки країни, орієнтований на збереження здорової нації, яка визнається в Україні найвищою соціальною цінністю. Саме тому медичне страхування є основною формою реалізації права на охорону здоров'я і медичну допомогу та забезпечує благополуччя населення, зменшує тягар особистих витрат на необхідні медичні послуги, забезпечує справедливий розподіл грошей. Все вищенаведене свідчить про актуальність дисертаційного дослідження Василевської Надії Станіславівни на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг», зумовлює необхідність дослідження цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг та розробки системи теоретичних положень щодо досліджуваної теми, а також науково-практичних рекомендацій для законодавчого вдосконалення, яке здатне дати поштовх до приведення нормативно-правової бази у відповідність до вимог сьогодення, спираючись на теоретичні напрацювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування висновків, пропозицій та рекомендацій у законотворчій, правозастосовній діяльності та при вивченні навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Страхове право», «Медичне право». Деякі пропозиції та висновки можуть бути використані для вдосконалення норм чинного законодавства України, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з медичним страхуванням; під час вирішення спорів, які виникають під час реалізації прав та обов'язків учасниками медичного страхування, тощо.

Практична та наукова актуальність проведеного Василевською Надією Станіславівною дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, що підтверджується також зв'язком роботи з науковими темами кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

«Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспективи» (державний реєстраційний номер 0113U002740); «Забезпечення прав і законних інтересів учасників правовідносин, що виникають у сфері приватного права: проблеми теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0118U004432)»; «Приватно-правове регулювання суспільних відносин в Україні: проблеми теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0123U102606).

Ступінь обґрунтованості положень і висновків дослідження.

Дисертаційне дослідження Н. С. Василевської є оригінальним науковим дослідженням актуальних в теоретичному та практичному аспекті вивчення проблем страхового забезпечення в сфері надання медичних послуг.

Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності.

Структура роботи повністю відповідає оголошеним дослідницьким завданням, які, на наш погляд, в достатній мірі сформувавши основи для успішного розкриття теми та досягнення поставленої мети: розробка теоретичних положень, які відображають особливості цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг, а також формування висновків та пропозицій з удосконалення цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 198 сторінок, з яких: основний зміст 170 сторінок, список використаних джерел 25 сторінок, додатки 3 сторінки.

У першому розділі «Загальні положення щодо страхових відносин у сфері надання медичних послуг» авторка дослідила генезу становлення та розвитку медичного страхування в Україні, у тому числі представивши періодизацію розвитку вітчизняного законодавства у зазначеній сфері. Визначилась з поняттям «медичної послуги» та його взаємозв'язку з іншими

поняттями у сфері охорони здоров'я, які пов'язані з медичним обслуговуванням.

Авторка дослідила механізм цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг, під яким пропонує розуміти систему правових засобів та їх елементів (норм права, суб'єктів відповідних правовідносин, актів реалізації), за допомогою яких здійснюється взаємопов'язане регулювання різних сфер страхової діяльності. Зазначений механізм має бути ефективним, змістовним, носити системний та загальнообов'язковий характер, бути послідовним та, відповідно, здійснюватися за допомогою спеціальних правових засобів.

У свою чергу, до стадій цивільно-правового регулювання страхової діяльності віднесено наступні: 1) формування правової (юридичної) бази страхової діяльності; 2) виникнення правовідносин; 3) основні поняття, які властиві та характеризують страхову діяльність у медичній сфері та умови їх реалізації на практиці; 4) реалізація прав, набуття певних благ та виконання конкретних обов'язків суб'єктами страхової діяльності.

Другий розділ дисертації присвячений дослідженню особливостей правового регулювання обов'язкового медичного страхування, цивільно-правовій характеристиці договору добровільного медичного страхування та проблемам страхування професійної відповідальності медичних працівників. Слід зазначити, що авторка проаналізувала відмінності соціального страхування та загальнообов'язкового державного страхування, сформулювала визначення медичного страхування, його ознаки та функції, визначила особливості договору добровільного медичного страхування та дослідила проблеми, пов'язані зі страхуванням відповідальності медичних працівників. Звертає на себе увагу представлене визначення «медичної помилки», та аналіз відшкодування шкоди, завданої здоров'ю, яке зазначало б, що таке відшкодування має здійснюватися за правилами «деліктної відповідальності», навіть у випадках, коли шкода була завдана внаслідок виконання договору.

У третьому розділі «Міжнародний досвід правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» наведено перспективи розвитку українського законодавства на прикладі вивчення досвіду організації систем охорони здоров'я Великобританії, Франції та Німеччини з використанням механізмів медичного страхування.

Повнота викладу основних результатів дисертації відповідає встановленим вимогам. Кількість та обсяг публікацій, які розкривають основний зміст роботи, засвідчує належний рівень апробації отриманих результатів. Зміст анотації достатньо розкриває основні положення дисертаційної роботи, а висновки презентують отримані авторкою наукові результати дослідження.

За результатами роботи над дисертацією авторкою опубліковано 5 статей, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук; 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базах даних Scopus; 1 стаття у міжнародному науковому виданні країн ЄС, а також у 7 тезах доповідей на наукових конференціях.

Робота пройшла перевірку на академічний плагіат. Оригінальність складає 91,53 %.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням цивільно-правового регулювання страхових відносин саме в сфері надання медичних послуг.

Заслуговує на увагу запропоноване визначення «медична послуга» - під якою слід розуміти не стільки результат або окрему дію, але й комплекс дій – діяльність, що спрямована на покращення фізичного і психічного стану людського організму і яку виконують суб'єкти, що отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, через професійно підготовлених медичних працівників відповідно до їх спеціалізації.

Медична послуга є певною діяльністю, характерними ознаками якої є нематеріальність, невіддільність від надавача, споживання у процесі виконання, професійний характер, наявність особливого об'єкту (здоров'я

особи), визначеність кола суб'єктів, наявність результату, який безпосередньо впливає на споживача.

Цікавим є висновок, що медичне страхування слід вважати різновидом особистого страхування у сенсі п. 1 ч. 1 ст. 980 ЦК України і, як наслідок, на такі відносини мають розповсюджуватись норми цивільного та господарського права щодо страхування. Водночас в силу нормативного припису щодо обов'язковості виду страхування, субінституту обов'язкового медичного страхування також властива комплексна правова природа, оскільки він поєднує в собі елементи як публічно-правового, так і приватно-правового регулювання.

Запропоновано авторське визначення поняття договору добровільного медичного страхування, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену договором плату (страхову премію), що в обов'язковому порядку сплачується іншою стороною (страхувальником), організувати та фінансувати одноразово або періодично обумовлену договором суму (страхову суму) за надані медичні та інші послуги, що надаються фізичним особам відповідно до узгодженої страхової програми, яка становить невід'ємну частину цього договору;

Цінним є висновок, що механізм цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг – це система цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких здійснюється взаємопов'язане регулювання тих чи інших сфер страхової діяльності, пов'язаних з наданням медичних послуг.

В роботі містяться й інші слушні положення, висновки і рекомендації. У цілому, дисертантка успішно виконала поставлені завдання. Сформульованим у дослідженні науковим положенням, висновкам і рекомендаціям притаманні елементи новизни, наукової обґрунтованості та достовірності. Високим рівнем аналізу відзначається дослідження зарубіжного досвіду організації медичного забезпечення з залученням механізмів медичного страхування, що дозволили узагальнити існуючий досвід та зробити системні висновки.

Авторка вдало впоралась із задачею вивчення різних аспектів цивільно-правового регулювання медичного страхування, що дозволяє вважати цю дисертацію важливим внеском у відповідну галузь правової науки

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Оцінюючи позитивні наукові здобутки Василевської Надії Станіславівни, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої кваліфікаційної роботи, які, на наш погляд, потребують уточнення:

- 1) Розділ 3 «Зарубіжний досвід правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» присвячений дослідженню особливостей правового регулювання медичного страхування в Великій Британії, Франції та Німеччині. На нашу думку, зазначений вище аналіз досвіду організаційно-правових форм страхової медицини не варто обмежувати традиційними формами, а представлена дисертаційна робота виграє б, якщо авторка більш ширше дослідила організацію страхового забезпечення в системах охорони здоров'я інших країн. З урахуванням викладеного під час публічного захисту дисертантці слід додатково пояснити вибір зазначеного переліку країн для проведення дослідження.
- 2) в дисертаційному дослідженні в Розділі 2 п. 2.3 «Сутність та ознаки страхування професійної відповідальності медичних працівників» при вивченні цивільно-правового регулювання страхування відповідальності медичних працівників доцільно було б навести приклади аналізу національної та міжнародної судової практики, що б збагатило та надало довершеності дисертаційному дослідженню.
- 3) в дисертації запропоноване визначення договору добровільного медичного страхування «за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену договором плату (страхову премію), що в обов'язковому порядку сплачується іншою стороною (страхувальником), організувати та фінансувати одноразово або періодично обумовлену договором суму (страхову суму) за надані медичні та інші послуги, що надаються фізичним

особам відповідно до узгодженої страхової програми, яка становить невід'ємну частину цього договору» (с.16). Досліджуються предмет та об'єкт договору ДМС (с. 93-95). В той же час, бажано при публічному захисті більш докладно обґрунтувати свою думку щодо предмету договору ДМС, при умові, що новим Законом України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 2751-ІХ предмет договору страхування визначається як «передача страхувальником за плату ризику, пов'язаного з об'єктом страхування, страховику на умовах, визначених договором страхування або законодавством України».

Разом з тим, висловлені зауваження та питання, насамперед. Мають рекомендаційний характер та істотно не впливають на високу загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи.

Загальний висновок. На підставі ознайомлення з текстом дисертації Василевської Надії Станіславівни на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» вважаємо, що дослідження є завершеним та оригінальним, виконане на достатньо високому науково-методологічному рівні, а отримані практичні та теоретичні результати спрямовані на вирішення проблеми правового регулювання страхових відносин в сфері надання медичних послуг. Поставлена мета дослідження досягнута, завдання виконані. За рівнем наукової новизни представлені у дисертаційній роботі результати відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії; кількість та зміст наукових публікацій відповідають чинним вимогам для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

На підставі вищенаведених аргументів, можемо зазначити, що дисертаційне дослідження на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» є самостійним, завершеним та оригінальним дослідженням та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44, зі змінами, внесеними згідно постановою

Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 р. № 341, а його авторка – Василевська Надія Станіславівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

А. Л. СВЯТОШНЮК

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

"*М*" "02" 20*24* р.

